

Türkiye 2022 Raporu

**Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesine ve
Bölgeler Komitesine Sunulan Komisyon Tebliđ**

AB Genişleme Politikasına İlişkin 2022 Tebliđ

1. GİRİŞ

1.1. ÇERÇEVE

Türkiye, Avrupa Birliği için hâlâ kilit bir ortak ve aday ülkedir. Türkiye ile AB, 1964'ten bu yana yürürlükte olan bir Ortaklık Anlaşması ile bağlıdır ve 1995'te gümrük birliği tesis edilmiştir. Aralık 1999 tarihli AB Zirvesi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmiş ve Türkiye ile katılım müzakereleri Ekim 2005'te başlamıştır. Katılım müzakereleri çerçevesinde, 16 fasıl müzakereye açılmış olup, bunlardan biri geçici olarak kapatılmıştır. Aralık 2021 tarihli AB Genel İşler Konseyi sonuçlarında, mevcut koşullar altında, Türkiye ile yürütülen katılım müzakerelerinin fiilen durma noktasına geldiğine; bundan sonra bir fasılın açılmasının ya da kapatılmasının mümkün görünmediğine işaret eden Haziran 2018 tarihli Konsey tutumu tekrar edilmiştir.¹ Rapor döneminde Türk Hükümeti, AB'ye katılım hedefi konusunda kararlılığını yinelemesine rağmen reform gündemine yönelik olumsuz eğilimi tersine çevirmemiştir. AB'nin, demokrasi, hukukun üstünlüğü, temel haklar ve yargı bağımsızlığının sürekli kötüye gitmesi ile ilgili ciddi endişeler giderilmemiştir. Birçok alanda daha fazla gerileme olmuştur. Ekonomi yönetimi ve iyi işleyen piyasa ekonomisi konularında endişeler artmıştır.

2. GRUP 1: KATILIM SÜRECİNİN TEMEL İLKELERİ

2.1. DEMOKRATİK KURUMLARIN İŞLEYİŞİ VE KAMU YÖNETİMİ REFORMU

2.1.1. Demokrasi

Seçimler

Raporlama döneminde herhangi bir seçim yapılmamıştır. TBMM, Nisan 2022'de Ak Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) ve MHP'nin (Milliyetçi Hareket Partisi) ortaklaşa sundukları seçim yasaasının düzenlenmesi önerisini kabul etmiştir. Yasa, seçim barajını %10'dan %7'ye olacak şekilde önemli oranda indirmiş ve meclis sandalyelerinin dağılımının hesaplanmasında kullanılan formülü değiştirmiştir. Ayrıca yasa, oy sayımını denetleyen ve diğer üyelere nazaran seçimlerden sonra temyize gidebilen il seçim kurullarının başkan ve üyelerinin seçilme usullerini de değiştirmiştir. Bu üyeler, bundan sonra seçim güvenliğini tehlikeye atabilecek şekilde rastgele seçileceklerdir.

Parlamento

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, Parlamenteonun yasama ve denetleme işlevlerini büyük ölçüde zayıflatmıştır. Cumhurbaşkanına geniş yasama yetkileri verilmiştir ve Cumhurbaşkanı, Parlamenteonun yasama rolünü sınırlayan çok çeşitli politika alanlarında kararlar alabilmektedir. Partiler arası mutabakatı düzenleyen politika görüşmeleri nadiren yapılmıştır. TBMM, hükümetin hesap verebilirliğini sağlayacak gerekli araçlardan yoksundur. Muhalefet partileri hedef alınmaya devam edilmiştir. Türkiye'nin en büyük ikinci muhalefet partisinin (HDP) kapatma davası devam etmektedir ve geçtiğimiz yıl giderek artan sayıda muhalefet temsilcisinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır.

Yönetişim

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, yeterli bir denge ve denetleme mekanizmasının olmaması ve kamu yönetiminin siyasileşmesi durumu devam etmektedir. Düzenleyici kurumların çoğu doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlıdır. Avrupa Konseyi Venedik Komisyonunun Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine ilişkin tavsiyeleri hâlâ ele alınmamıştır. İktidardaki koalisyon hükümetinin muhalif belediye başkanları üzerindeki baskısı, yerel demokrasiyi zayıflatmaya devam etmiştir.

Sivil Toplum

Sivil toplum ortamındaki ciddi gerileme devam etmiştir. Sivil toplum, sürekli baskıya maruz kalmış ve ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanması suretiyle özgür hareket alanı azalmaya devam etmiştir. Önde gelen insan hakları savunucusu

¹ Aralık 2006 tarihli AB Zirvesi sonuçları hâlâ yürürlüktedir

Osman Kavala, şartlı tahliye olmaksızın ömür boyu hapis cezasına (ağırlaştırılmış müebbet hapis), yedi sanık ise 18 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu kararlar, AİHM kararına aykırıdır. Olağanüstü hâl kapsamında kapatılan insan hakları örgütlerinin mal varlıklarına el konulması ile ilgili olarak hiçbir hukuk yolu sunulmamıştır.

Kitle imha silahlarının yayılmasının finansmanının önlenmesine ilişkin yasanın uygulanması, insan hakları savunucularının ve sivil toplumun faaliyetlerine ilişkin kısıtlamalar da dâhil olmak üzere, sivil toplum örgütleri üzerinde daha fazla kısıtlama ve baskı getirmiştir.

Bütün bu engellere rağmen, sivil toplum sesini duyurmaya devam etmiş, sivil yaşama katılmış ve gelişmeleri olabildiğince rapor etmiştir. Özellikle yeni mevzuat ve politikaların geniş yelpazedeki hak temelli sivil toplum örgütleri ile istişare edilmesine yönelik sistemli ve kapsayıcı mekanizmalar mevcut olmalıdır.

2.1.2. Kamu Yönetimi Reformu

Türkiye, kamu yönetimi reformu alanında belirli düzeyde/kısmen hazırlıklıdır. Rapor döneminde ilerleme kaydedilmemiştir. Ülkede hâlâ kamu yönetimi ve kamu mali yönetimi için kapsamlı bir reform gündemi bulunmamaktadır. Reform yapılması hususunda siyasi bir irade hâlâ bulunmamaktadır. İdarenin hesap verme sorumluluğu yetersizdir ve insan kaynakları yönetiminin iyileştirilmesi gerekmektedir. Politika oluşturma süreci, kanıta dayalı veya katılımcı değildir. İdarenin siyasileşmesi devam etmiştir. Kadınların kamu hizmetinde yönetim görevlerinde temsili düşük kalmıştır. Geçen yılın tavsiyeleri uygulanmamıştır ve geçerliliğini korumaktadır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- AB ilkeleri ve değerleri ile uyumlu bir biçimde ve gerekli siyasi sahiplenmeyi ve desteği alarak, kurumlar arası bir kamu yönetimi reform planı hazırlaması ve kabul etmesi.
- Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonunun, her bireyin adil bir idari sürece tabi olma hakkını güvence altına alan etkili bir çözüm yolu sunmasını sağlaması.
- Kamu hizmetlerinde üst düzey yönetici kadroları için liyakate dayalı bir atama ve terfi sistemini oluşturması gerekmektedir.

2.2. HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ VE TEMEL HAKLAR

2.2.1 Fası 23: Yargı ve Temel Haklar

Türkiye'nin bu alandaki AB müktesebatının ve Avrupa standartlarının uygulanmasına ilişkin hazırlıkları erken aşamadır. Rapor döneminde, ciddi gerileme devam etmiştir. Daha önceki raporlarda tespit edilen başlıca sorunlar, özellikle yargının sistemsel olarak bağımsız olmaması ve insan hakları durumunun iyileştirilmesine yönelik acil ihtiyaç, ele alınmadan kalmıştır. 2019 yargı reformu stratejisi (JRS) ve Mart 2021 insan hakları eylem planı (HRAP), reformların gerekli olduğu bazı alanları ele alırken bu alandaki en kritik sorunları çözme konusunda somut adımlar içermemektedir.

Yetkililerin hâkim ve savcılar üzerindeki aşırı baskısı, yargının bağımsızlığı ve kalitesi üzerinde olumsuz etki oluşturmaya devam etmiştir. Yargının, başta AİHM kararlarının uygulanmaması olmak üzere uluslararası ve Avrupa standartlarına bağlılığı konusundaki endişeler artmıştır.

Yolsuzluk hâlâ yaygındır ve endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele çerçevesi kapsamındaki birçok eksikliğin ele alınması bakımından ilerleme kaydetmemesi, yolsuzlukla kararlı bir biçimde mücadele edilmesine yönelik iradenin bulunmadığının göstergesidir.

İnsan haklarındaki durum kötüleşmeye devam etmiştir. Gazeteciler, yazarlar, avukatlar, akademisyenler ve insan hakları savunucularının faaliyetlerine ve eleştirel seslere getirilen geniş kapsamlı kısıtlamalar, söz konusu özgürlüklerin uygulanmasını olumsuz yönde etkilemeye devam etmiştir. Olağanüstü hâlin temel haklara verdiği zararlar ve

kabul edilen ilgili mevzuat düzeltilmemiştir. İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun bazı olumlu ancak sınırlı çabaları olmuştur.

Bazı yasal değişikliklere rağmen Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesinin ardından kadına yönelik şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı, ciddi endişe konusu olmaya devam etmiştir. Cinsiyete dayalı şiddete yönelik cezalar düşüktür, etkili bir caydırıcılık sağlayamamaktadır ve suçun cezasız kalması meselesi ele alınmamıştır. Danıştay, Temmuz 2022'de, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine izin veren Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hukuka uygun olduğuna hükmetmiş ve bu kararın bozulmasını talep eden davaları reddetmiştir. Danıştay, kararında, Cumhurbaşkanının uluslararası sözleşmelerden çekilme yetkisine sahip olduğu sonucuna varmıştır. Karar temyiz edilmiştir.

Yargının işleyişi

Türkiye, bu alandaki uyumda erken aşamadadır. Rapor döneminde, ciddi bir gerileme yaşanmış ve yargı sistemindeki yapısal eksiklikler giderilmemiştir. Yetkililerin hâkim ve savcılar üzerindeki aşırı baskısı, yargının bağımsızlığı ve kalitesi üzerinde olumsuz etki oluşturmaya devam etmiştir. Yargının, başta AIHM kararlarının uygulanmaması olmak üzere uluslararası ve Avrupa standartlarına bağlılığı konusundaki endişeler artmıştır. Yargı, muhalif politikacılara karşı eylemlerine devam etmiştir.

2019 yargı reformu stratejisi ve 2021 insan hakları eylem planı, uygulanmaya devam edilmiştir. Ancak her iki belge de ülkenin yargı sisteminin genel işleyişinde önemli iyileştirmelerden yoksun bir şekilde Türk yargısındaki temel eksiklikleri gidermede başarısız olmuştur. Hâkim ve savcıların mesleğe alınmasında ve terfiinde nesnel, liyakate dayalı, yeknesak ve önceden belirlenmiş kriterlerin bulunmaması hâlâ endişe kaynağıdır. Venedik Komisyonu'nun ceza hâkimliği kurumuna yönelik eleştirilerinin ardından, Temmuz 2021'de, temyiz sistemi değiştirilerek kararlarının bir üst mahkemeye götürülebilmesi sağlanmıştır.

Geçen yılki raporda yer alan tavsiyeler yerine getirilmemiştir. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Yargının, görevlerini Avrupa standartlarına riayet ederek bağımsız ve tarafsız şekilde gerçekleştirmesine imkân tanıyan siyasi ve hukuki bir ortam oluşturması; yürütme ve yasamanın kuvvetler ayrılığı ilkesine tam olarak riayet etmesi koşuluyla yargısal sorumluluklarını güçlendirmesi ve AIHM içtihadına uygun bir biçimde karar alması gereken Anayasa Mahkemesi kararlarına alt derece mahkemeleri tarafından riayet edilmesini sağlaması;
- Yürütmenin rolü ve etkisinin sınırlı olması için Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun (HSK) yapısını ve üyelerinin seçim sürecini değiştirmesi ve HSK'nın veya üst düzey yetkililerin adli süreçlere müdahalesine karşı güvenceler getirmesi;
- Hâkimlerin görev yerlerinin kendi rızaları alınmadan değiştirilmemesi konusunda etkili güvenceler sağlaması;
- Anayasa kapsamında güvence altına alınan yargının bağımsızlığına uygun olarak, hâkimlerin açığa alınmasının, görevin ciddi şekilde kötüye kullanıldığına dair şüphenin sağlam gerekçelere dayandırıldığı vakalarla sınırlandırılması ve usulî güvencelere aykırı olarak meydana gelen ihraçların yol açtığı zararı telafi etmek için tedbirler alması;
- Disiplin işlemleri sistemini, yürütmenin usule aykırı müdahalesi olmadan nesnel kriterlere dayalı olması için revize etmesi;
- Kişilere karşı alınan idari ve adli tedbirlerle ilgili olarak, görevi kötüye kullanma veya suç iddialarının, somut delile dayalı, bağımsız yargı yetkisi kapsamında tamamen şeffaf usullerle hukuka uygun süreçlere tabi tutulmasını sağlaması;
- Tüm adli süreçlerde, usulî güvenceler de dâhil olmak üzere, özellikle masumiyet karinesi, cezai sorumluluğunun şahsiliği, hukuki belirlilik, savunma hakkı, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği ve etkili itiraz hakkını da içeren temel hakların tam olarak gözetilmesini sağlaması gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadele

Türkiye, yolsuzlukla mücadelede erken aşamadadır. Rapor döneminde ilerleme kaydedilmemiştir ve geçen yılın önerileri yerine getirilmemiştir. Ülkede, taraf olunan Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'ne uygun yolsuzlukla mücadele birimleri kurulmamıştır. Yolsuzluk davalarının soruşturma ve kovuşturma aşamalarında usule aykırı bir biçimde siyasi baskı kurulabilmesinin sınırlandırılması için yasal çerçevenin ve kurumsal mimarinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Kamu kurumlarının hesap verebilirliğinin ve şeffaflığının artırılması gerekmektedir. Yolsuzlukla mücadele stratejisi ve eylem planının olmaması, yolsuzlukla kararlı bir şekilde mücadele etme iradesinin bulunmadığını göstermiştir. Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubunun (*GRECO*) tavsiyelerinin birçoğu hâlâ yerine getirilmemiştir. Genel olarak, yolsuzluk yaygındır ve endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Yolsuzluğa karşı en savunmasız sektörlerin, hedeflenmiş risk değerlendirmeleri yapmaları ve özel eylemler uygulamaları gerekmektedir.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi Sözleşmeleri de dâhil olmak üzere, yolsuzlukla mücadele ile ilgili olarak uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi;
- *GRECO* tarafından yayımlanan tavsiyeleri, ihtiyaç duyulan mevzuatın da yürürlüğe girmesi yoluyla, etkin biçimde yerine getirmesi;
- Kamuoyunca yakından takip edilen üst düzey yolsuzluk davaları da dahil başarılı kovuşturmalar ve mahkûmiyetlere ilişkin bir izleme mekanizması kurması;
- Yolsuzlukla mücadeleye yönelik net bir siyasi irade ve vizyonu yansıtan, güvenilir ve gerçekçi bir eylem planıyla desteklenen bir yolsuzlukla mücadele stratejisi kabul etmesi gerekmektedir.

Temel Haklar

İnsan hakları alanındaki kötüleşme devam etmiş ve geçen yılki tavsiyelerde ilerleme kaydedilmemiştir. Olağanüstü hâl sırasında getirilen tedbirlerin pek çoğu hâlâ yürürlükte ve bunların Türkiye'deki halk üzerinde ciddi ve yıkıcı etkisi hâlâ devam etmektedir. Yasal çerçeve, insan haklarına ve temel haklara riayet edilmesine ilişkin genel güvenceleri içermektedir, ancak mevzuatın ve uygulamanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ile uyumlu hâle getirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Türkiye'nin insan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne riayet edip etmediğini izlemeye devam etmiştir. Türkiye'nin özellikle Selahattin Demirtaş ve Osman Kavala davalarında AİHM kararlarını uygulamayı reddetmeye devam etmesi, yargının uluslararası standartlara ve Avrupa standartlarına bağlılığı konusundaki endişeleri artırmıştır. Bu endişeler, Gezi davasında sanıklara ağır cezalar verilmesiyle daha da artmıştır.

2021 yılında kabul edilen ve çeşitli alanlarda reformlar gerçekleştirmeyi taahhüt eden insan hakları eylem planı uygulanmaya devam etmiştir fakat bu plan kritik konuları ele almamaktadır ve genel insan hakları durumunda bir iyileşmeye yol açmamıştır. Birçok gazeteci, yazar, avukat, akademisyen, insan hakları savunucusu ve eleştirel sesler, terörizme destek verdiği gerekçesiyle mahkûmiyet veya davalarla karşı karşıya kalmışlardır.

Bu bölümde belirtilen eksiklikleri gidermenin yanı sıra gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu'nu ve bunların uygulanma biçimini, Avrupa standartları, AİHS, AİHM içtihadı ve Venedik Komisyonu tavsiyeleri ile uyumlu hâle getirmesi;
- Suç iddialarının; bağımsız ve tarafsız yargı yetkisinde, somut delile dayalı olarak ve tamamen şeffaf usullerle ve özellikle masumiyet karinesi, ceza sorumluluğunun şahsiliği, hukuki belirlilik, savunma hakkı, silahların eşitliği ilkesi ve etkili itiraz hakkı başta olmak üzere adil yargılanma hakkı ve ilgili usule ilişkin hakların tam

- olarak gözetilerek hukuka uygun şekilde incelenmesini sağlaması; Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonunun etkili bir iç hukuk yolu olmasını temin etmesi;
- Aile içi şiddet, psikolojik ve fiziksel istismar, cinsel taciz, tecavüz, “namus” adına işlenen suçlar, ısrarlı takip ve zorla evlendirme dâhil olmak üzere kadına yönelik her türlü şiddetle etkili bir şekilde mücadele etmesi için yasal çerçeveyi ve uygulamaları iyileştirmesi;
 - Kavala davasında AIHM kararını öncelikli olarak uygulaması gerekmektedir.

İfade Özgürlüğü

Türkiye bu alandaki uyumda erken aşamada olmaya devam etmektedir ve rapor döneminde bu alandaki ciddi gerileme devam etmiştir. Millî güvenlik ve terörle mücadeleye ilişkin hükümlerin uygulaması, AIHS ve diğer uluslararası standartları ihlal etmeye ve AIHM içtihadından uzaklaşmaya devam etmiştir. Muhalif seslerin yayılması ve ifade özgürlüğü, artan baskılardan ve kısıtlayıcı tedbirlerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Gazeteciler, insan hakları savunucuları, avukatlar, yazarlar, muhalif politikacılar, öğrenciler, sanatçılar ve sosyal medya kullanıcılarına karşı açılan ceza davaları ve mahkumiyetler devam etmiştir.

Komisyonun son beş yıllık raporunda yer alan tavsiyeler ele alınmamıştır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Tutuklu yargılanan gazetecileri, insan hakları savunucularını, avukatları, yazarları ve akademisyenleri serbest bırakması;
- Haklarındaki ceza davalarının AIHS ve AIHM tarafından belirlenen kriterlere uygun olarak sonuçlanmasını sağlaması;
- Basının görevini bağımsız şekilde ve misilleme veya işten çıkarılma kaygısı duymaksızın yerine getirebileceği güvenli, çoğulcu ve elverişli bir ortamı sağlaması. Bu, devlet ve devlet dışı aktörler tarafından basın kuruluşlarına yönelik sindirme, müdahale ve baskı eylemlerine son verilmesini de kapsamaktadır;
- Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve RTÜK kanunu başta olmak üzere, mevcut mevzuatı Avrupa standartlarına uygun hâle getirmesi ve ifade özgürlüğünü kısıtlamayacak biçimde uygulanmasını sağlaması;
- Hakaret suçu ve diğer benzer suçlarla ilgili ceza hukuku hükümlerinin muhalif kişiler üzerinde baskı kurma aracı olarak kullanılmamasını sağlaması gerekmektedir.

2.2.2. Fası 24: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik

Türkiye, adalet, özgürlük ve güvenlik alanında kısmen hazırlıklıdır. İran ile kara sınırının gözetim ve koruma kapasitesinin daha da güçlendirilmesine ilişkin olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Düzensiz göçmenlerin, AB-Türkiye Mutabakatı kapsamında Yunan adalarından iadeleri, Mart 2020'den itibaren Türkiye tarafından askıya alınmıştır. Yunanistan'a düzensiz girişlerin sayısı COVID-19 salgını öncesi rakamlara nazaran azalsa da İtalya'ya ve Kıbrıs'ın hükümet kontrolündeki bölgelerine düzensiz girişler son bir yılda artmıştır ve yeni kaçakçılık yolları oluşturulmuştur. Türkiye, Ekim 2017'de yürürlüğe giren AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin hükümlerini hâlâ uygulamamaktadır. Türkiye, yaklaşık dört milyon mülteciye ev sahipliği yapmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için önemli çabalar sarf etmeye devam etmiştir. Türkiye'nin kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuatını hâlâ Avrupa standartlarıyla uyumlu hâle getirmesi gerekmektedir.

Geçen yılki raporda yer alan tavsiyelerin birçoğu yerine getirilmemiştir ve söz konusu tavsiyeler geçerliliğini korumaktadır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Başta Yunanistan'dan Türkiye'ye iadeler ile tüm Üye Devletlere olan düzensiz geçiş rotalarının engellenmesi olmak üzere, Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Mutabakatını tam olarak uygulaması ve AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın tüm hükümlerini Üye Devletlerin tamamı bakımından uygulaması.
- Europol ile Türkiye arasında kişisel verilerin değişimine dair Türkiye ile AB arasında uluslararası bir anlaşmanın imzalanmasına olanak sağlamak için kişisel

verilerin korunmasına ilişkin mevzuatını Avrupa standartlarıyla uyumlu hâle getirmesi.

- Terörle mücadele mevzuatını ve uygulamalarını, AİHS, AİHM içtihadı ve AB müktesebatı ve uygulamalarıyla uyumlu hâle getirmesi; orantılılık ilkesine uygulamada riayet etmesi.
- Ulusal ve uluslararası düzeydeki sınır hizmetleri arasındaki koordinasyonu artırmak amacıyla sınır yönetimine ilişkin bir strateji ve eylem planını kabul etmesi ve uygulaması gerekmektedir.

Örgütlü suçlarla mücadele

Türkiye, örgütlü suçlarla mücadele alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır, ancak genel olarak bu alandaki ilerleme sınırlıdır. Geçen yılki tavsiyelerin büyük bölümü yerine getirilmeyi beklemektedir.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Tehdit değerlendirmesini, politika oluşturulmasını ve uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla uygun toplu istatistikleri toplaması ve kullanması ve suç şebekelerinin çökertilmesine ve suçtan kaynaklanan mal varlıklarına el konulmasına ilişkin geçmiş performansını iyileştirmesi.
- AB müktesebatına uygun olarak terörle mücadeleye ilişkin yasal çerçeveyi ve uygulamaları iyileştirmesi. Türkiye'nin ayrıca Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) "gri" listesinden çıkması için önde gelen tavsiyeleri yerine getirmesi gerekiyor.
- Kara Para Aklamayı Önleme Yönergesi'nin 32 A Maddesi uyarınca tam olarak işleyen bir merkezi banka hesap kaydının (BAR) kurulduğunu göstermesi.
- Siber suçlara ve tanık korumaya ilişkin mevzuatını iyileştirmesi.
- AB müktesebatı ile uyumlu bir Mal Varlığı Geri Alım Birimi kurması.
- Eurojust ile iş birliğine yönelik uluslararası bir anlaşma akdetmesi.
- Özellikle savunmasız grupları hedef alan insan ticaretini önlemeye yönelik çabaları artırması; başta bu gruplar olmak üzere insan ticareti mağdurlarına yönelik erken tespit, destek ve yardımı iyileştirmesi; insan ticareti mağdurlarıyla mevcut sığınma evlerinin kapasitesini artırması; insan ticareti mağdurlarıyla temasa geçen profesyonellere yönelik eğitimleri genişletmesi gerekmektedir.

2.3. EKONOMİK KRİTERLER

2.3.1. İşleyen bir piyasa ekonomisinin varlığı

Türkiye ekonomisi **çok ileri düzeydedir** ancak raporlama döneminde hiç **ilerleme kaydedilmemiştir**. Para politikasının yürütülmesi, kurumsal ve düzenleyici ortam gibi önemli unsurlarda gerileme olduğu için Türkiye'nin piyasa ekonomisinin düzgün işleyişine ilişkin ciddi endişeler devam etmektedir.

Ekonomi, Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin etkilerine rağmen 2021'de %11,4 ve 2022'nin ilk yarısındaki %7'den fazla büyüyerek COVID-19 krizinden sonra güçlü bir şekilde toparlanmıştır. Aşırı gevşek para politikası ve politika güvenilirliğinin olmaması lırayı zayıflatmış ve resmi enflasyonu yirmi yılın zirvesine, %80'den daha fazla bir değere sürüklemiştir. İthal mallar için belirlenen yüksek fiyatlar, artan belirsizlik hâli ve düşük uluslararası rezerv düzeyleri ile hâlihazırda kırılganlık oluşturan dış dengesizleri genişletmiştir. Bütçe uygulaması planlanandan daha iyi bir performans gösterdi, ancak devlet borcu arttı ve maliye politikası, artan enflasyonu frenlemeye ve ulusal para birimini desteklemeye yönelik başarısız girişimlerin yükü altında giderek artan bir baskıyla karşı karşıya kalmıştır.

Kurumsal ve düzenleyici ortam özellikle öngörülebilirlik, şeffaflık ve düzenlemelerin uygulanması ile ilgili sorunlarla zayıf kalmaya devam etmiştir. Ticari uyuşmazlıkların çözümünün iyileştirilmesi için bazı önemli adımlar atılmıştır. Kayıt dışı ekonomi, kademeli olarak küçülmekle birlikte hala ekonomik aktivitenin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Fiyat belirleme mekanizmalarına yönelik devlet müdahaleleri devam etmektedir. Devlet desteklerinin sağlanmasında uygun uygulama kuralları, yürütme ve şeffaflığa yönelik eksiklikler bulunmaktadır. Bankacılık sektörü büyük ölçüde istikrarlı

kalırken, sermaye yeterliliği düzenleyici gerekliliklerin üzerindedir. Takipteki krediler azalmıştır ve kârlılık artmıştır ancak dolarizasyon ve finansal istikrar riskleri de artmıştır.

İşgücü piyasası salgın sonrası toparlanmış olsa da cinsiyet eşitsizliği, yüksek orandaki genç işsizlik ve bölgesel eşitsizlikler gibi köklü yapısal zorluklar devam etmektedir.

Komisyonun 2020 tavsiyeleri tam olarak uygulanmamış olup, hâlâ geçerlidir. Piyasa ekonomisinin işleyişini iyileştirmek için Türkiye'nin özellikle:

- Enflasyon beklentilerini tutturmak ve döviz kuru istikrarını sağlamak için merkez bankasının bağımsızlığını güçlendirmesi ve para politikasını sıkılaştırması;
- Politika bileşimini yeniden dengelemesi ve 2022'deki mali alanın bir kısmını olumsuz şokların etkisini hafifletmek amacıyla kırılğan hanelere ve firmalara destek için kullanması;
- İş ortamını güçlendirmesi, fiyat belirlemede devlet müdahalelerini azaltması ve devlet desteklerine ilişkin şeffaflık ve kontrolü iyileştirmesi;
- Kadınların işgücü piyasasına katılımını teşvik etmesi ve gençlerin işgücü piyasasına geçişini iyileştirmesi gerekmektedir.

2.3.2. Birlik içinde rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi

Türkiye, Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile baş edebilme kapasitesi açısından **sınırlı ilerleme** kaydetmiş olup, **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Mesleki eğitime erişimin iyileştirilmesinde kaydedilen bazı ilerlemelere rağmen, eğitim sistemi ile iş gücü piyasası ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluklar devam etmektedir. Araştırma ve geliştirme harcamaları, yavaş bir hızda artmaya devam etmiş ancak hükûmetin belirlediği hedefin oldukça altında kalmayı sürdürmüştür. Yatırım faaliyetleri 2021'in ikinci yarısında zayıflamıştır. Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yenilenebilir enerji sektörünün geliştirilmesi konusunda ilerleme devam etmiştir. Yerli katkı gerekliliği uygulamalarının genişletilmesi endişeleri artırmaktadır. Türkiye bazı ek gümrük vergilerini kaldırmıştır; ancak, Türkiye'nin AB-Türkiye Gümrük Birliği kapsamında üzerine düşen yükümlülüklerden büyük ölçüde sapması, ikili ticareti sekteye uğratmaktadır.

Komisyonun 2021 tavsiyeleri henüz uygulanmamış olup, hâlâ geçerlidir. Rekabet edebilirliği ve uzun vadeli büyümeyi desteklemek için Türkiye'nin özellikle:

- Eğitime (özellikle okul öncesi) kaydolmayı artırmaya devam etmesi, mesleki eğitim ve öğretimi iyileştirmesi ve eğitim ve öğretimi iş gücü piyasası ihtiyaçlarına yönelik daha iyi uyarlaması;
- Doğal gaz piyasası reformunu derinleştirmesi ve doğal gaz piyasası kanununu AB'nin Üçüncü Enerji Paketi ile uyumlu hâle getirilmesi için gözden geçirmesi;
- AB-Türkiye Gümrük Birliği ile uyumlu olmayan tüm korumacı önlemleri kaldırması gerekmektedir.

2.4. KAMU ALIMLARI, İSTATİSTİK, MALİ KONTROL

Fasıl 5: Kamu Alımları

Türkiye, kamu alımları alanında **kısmen hazırlıklıdır** fakat rapor döneminde **ilerleme kaydedilmemiştir** ve AB müktesebatına uyum konusundaki büyük eksiklikler devam etmiştir. Türkiye, offset uygulamalarını ve yerel katkı lehine ayrımcı uygulamaları devam ettirmektedir. 2021 Raporu'nda yer alan tavsiyeler uygulanmamıştır.

Gelecek dönemde, Türkiye'nin özellikle:

- Kamu ihale mevzuatını, kamu hizmetleri, imtiyazlar ve kamu-özel sektör ortaklıklarını kapsayacak biçimde 2014 AB Yönergeleri ile daha uyumlu hâle getirecek ve şeffaflığı artıracak şekilde tadil etmesi;
- Rekabeti ve şeffaflığı sınırlayan müzakere prosedürünün aşırı kullanımından kaçınması;
- AB müktesebatıyla çelişen muafiyetlerin kaldırılması ve ayrımcı yerli fiyat avantajlarını ve offset uygulamalarını gidermesi gerekmektedir.

Fasıl 18: İstatistik

Türkiye, istatistik alanında **kısmen hazırlıklıdır** ve rapor döneminde **sınırlı ilerleme** kaydetmiştir. Geçen yılki tavsiyeler sınırlı ölçüde uygulanmıştır. Türkiye, AB müktesebatına daha fazla uyum sağlama çabalarını sürdürmüş ve özellikle yıllık ulusal hesapların güncelliği ve aşırı açık prosedürü metodolojisine uyumu konusunda ilerleme kaydetmiştir. Ancak, rapor dönemi de dahil olmak üzere son birkaç yıldır Türkiye İstatistik Kurumu'nda (TÜİK) sık sık yaşanan yönetim değişiklikleri kurumun güvenilirliğine önemli ölçüde zarar vermiştir. Temel ekonomik verilerin güvenilirliği birçok kez sorgulanmıştır.

Önümüzdeki yıl Türkiye'nin özellikle:

- TÜİK Başkanı'nın atanmasına ve görevden alınma nedenlerine ilişkin, mesleki veya bilimsel bağımsızlığa gölge düşürecek nedenler içermeyecek şeffaf ve profesyonel kriterlerin oluşturulması da dâhil olmak üzere, TÜİK'in güvenilirliğini ve makroekonomik istatistiklere yönelik kamu güvenini sağlamak;
- Ulusal hesapları Avrupa Hesaplar Sistemi 2010 (ESA 2010) ile tam olarak uyumlaştırma çabalarını hızlandırması;
- Tarım, göç ve iltica istatistiklerinin iyileştirilmesi;
- TÜİK ve diğer veri sağlayıcılar arasındaki işbirliğini güçlendirmeye devam etmesi gerekmektedir.

Fasıl 32: Mali Kontrol

Türkiye, mali kontrol alanında **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Rapor döneminde, **ilerleme kaydedilmemiştir**. Kamu İç Mali Kontrolü politika belgesi henüz güncellenmemiştir. Dolandırıcılıkla mücadele koordinasyon birimi (AFCOS) ağı henüz yeniden tesis edilmemiştir. İç denetimin amacı, yetkisi ve sorumluluğu, Bakanlıklarda iç denetim birimlerinin bulunmasına yönelik yasal bir zorunluluk olmaması nedeniyle sekteye uğramaktadır. Geçen yılki tavsiyeler ele alınmamıştır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Kapsamlı bir kamu mali yönetim stratejisinin hazırlanmasını kolaylaştırmak ve Kamu İç Mali Kontrol politika belgesini ve eylem planını güncellemek için yeni bir Kamu Harcamaları ve Mali Hesap Verebilirlik (PEFA) tatbikatı düzenlemesi;
- AFCOS ağını yeniden tesis etmesi ve ulusal bir yolsuzlukla mücadele stratejisi kabul etmesi;
- Belediyeleri ve kamu iktisadi teşebbüslerini tek hazine hesabına alacak düzenlemeleri yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

3. İYİ KOMŞULUK İLİŞKİLERİ VE BÖLGESEL İŞ BİRLİĞİ

Kıbrıs

Raporlama döneminde, Türkiye tarafından Doğu Akdeniz'de yetkisiz sondaj faaliyeti yapılmamasına rağmen gerilim yükselmiştir. Ekim 2021 ve Ocak 2022'de Türk savaş gemileri, GKRY'nin² sözde³ Münhasır Ekonomik Bölgesi'ndeki (MEB) araştırma faaliyetlerini yasadışı bir şekilde engellemiştir. Türkiye'nin GKRY'nin deniz yetki alanlarındaki askeri tatbikatları devam etmiştir. Kasım 2021'de, kısıtlayıcı tedbirlere ilişkin çerçevenin ikinci kez gözden geçirilmesinin ardından Konsey, kısıtlayıcı tedbirleri 12 Kasım 2022'ye kadar bir yıl daha uzatmıştır. Hâlihazırda iki kişi yaptırımlara tabidir.

AB, Kıbrıs meselesinin ilgili BM Güvenlik Konseyi (BMGK) Kararları uyarınca, AB müktesebatı ve AB'nin temelindeki değerler doğrultusunda, siyasi eşitliğe dayalı iki toplumlu, iki kesimli bir federasyon temelli kapsamlı çözümüne tamamen bağlıdır. AB, süreci etkin şekilde desteklemeyi sürdürecektir. Ancak Türkiye ilgili BMGK Kararlarının aksine defalarca Kıbrıs'ta iki devletli çözümü savunmuştur.

² Çevirmen tarafından yapılan değişiklik

³ Çevirmen tarafından yapılan ekleme

Uluslararası camia ve özellikle AB'nin, tek taraflı adımlarını kınamasına rağmen Türkiye, Kapalı Maraş'ın yeniden açılmasına yönelik eylemlerini sürdürmüştür. Türkiye'nin Maraş bağlamında, 20 Temmuz 2021 tarihinde ilan edilen tek taraflı eylemleri ve ilgili BMGK Kararları ile çelişen Ekim 2020'den beri atılan tüm adımları derhal geri alması gerekmektedir.

Türkiye, GKRY'yi tanımayı reddetmeyi sürdürmektedir ve Komisyonun yinelenen çağrılarına rağmen AT ve Topluluğa Üye Devletler tarafından 21 Eylül 2005'te yapılan Bildiri'de ve Aralık 2006 ile Aralık 2015 tarihli olanlar da dâhil, Zirve Kararlarında belirlenen yükümlülüklerini hâlâ yerine getirmemiştir. Türkiye, Ek Protokol'ün ayrımcılık olmadan ve eksiksiz şekilde uygulama yükümlülüğünü yerine getirmemiş ve GKRY ile doğrudan taşımacılık bağlantılarındaki kısıtlamalar da dâhil malların serbest dolaşımının önündeki tüm engelleri kaldırmamıştır.

Türkiye, GKRY'nin OECD dâhil çeşitli uluslararası kuruluşlara üyelik başvurusunu veto etmeyi sürdürmüştür.

Sınır ihtilaflarının barışçıl çözümü

Doğu Akdeniz'deki gerilimin azalmasının ardından Aralık 2020'den bu yana AB-Türkiye ilişkilerinde gözlenen iyileşme dinamiği, Nisan 2022'de Ege'de gerilimin yeniden başlamasına kadar uzun aylar boyunca devam etmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında Şubat 2022'de 64'üncü turu gerçekleştiren istikşafi görüşmeler, kıta sahanlığının sınırlandırılmasına yönelik müzakerelere başlanmasına yönelik ortak zemin bulunması için değerli bir iletişim kanalı teşkil etmiştir. Bu doğrudan görüşmelerin öncelik meselesi olarak sürdürülmesi gerekmektedir.

Yunanistan ve GKRY, Türkiye'nin askeri faaliyetleri ve tekrarlanan kara suları ile hava sahası ihlalleri konusunda şikâyetçi olmaya devam etmişlerdir. Yunanistan ile ilişkiler, Ege'de Türk savaş uçakları ve İHA'ları tarafından Yunanistan hava sahasının çok sayıda ve meskûn bölgeleri üzerinde uçuşlar da dâhil toplu ve yinelenen ihlallerinin yanı sıra Türkiye'nin Yunan adalarının egemenliğini tehdit eden açıklamaları sonrasında Nisan 2022 itibarıyla kötüleşmiştir.

Haziran 2022 tarihli AB Zirvesi, Türkiye'nin son dönemde tekrarlanan eylem ve açıklamalarından duyduğu derin endişeyi dile getirmiştir. Türkiye'nin, tüm AB Üye Devletlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstermesi gerekmektedir. AB Konseyi, önceki kararlarını ve 25 Mart 2021 tarihli açıklamasını hatırlatarak, Türkiye'den Doğu Akdeniz'de bölgesel istikrar adına gerilimi azaltmasını, iyi komşuluk ilişkilerini sürdürülebilir şekilde teşvik etmesini ve uluslararası hukuka tam saygı göstermesini beklediğini ifade etmiştir.

Konsey tarafından, son olarak Haziran 2022 tarihli AB Zirvesi kararlarında vurgulandığı ve Katılım Çerçevesi'ndeki yükümlülüklerinden kaynaklandığı şekilde, Türkiye'nin; BM Şartı'na uygun olarak, iyi komşuluk ilişkilerine, uluslararası anlaşmalara ve anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümüne, gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmak suretiyle, açıkça bağlı kalması gerekmektedir. Başta BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) olmak üzere, AB hukuku ile uluslararası hukuk doğrultusunda, Türkiye, iyi komşuluk ilişkilerine zarar veren tehditlerden ve eylemlerden kaçınmalı, GKRY ile ilişkilerini normalleştirmeli ve tüm AB Üye Devletlerinin karasuları ile hava sahaları üzerindeki egemenliklerine ve doğal kaynak arama ve bunlardan yararlanma hakkı da dâhil tüm egemenlik haklarına saygı göstermelidir.

Kasım 2019'da Türkiye ile Libya Milli Mutabakat Hükümeti arasında imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin Mutabakat Muhtırası, ilgili bölgede Yunanistan'ın egemenlik haklarını göz ardı etmesi, üçüncü ülkelerin egemenlik haklarını ihlal etmesi, BMDHS ile uyumlu olmaması ve üçüncü devletler bakımından hukuki sonuçlar doğuramamasına rağmen, hâlâ yürürlüktedir.

Bölgesel iş birliği

İyi komşuluk ilişkileri, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinin temel unsurları arasındadır. Diğer genişleme ülkeleri ile ikili ilişkiler genel olarak olumlu seyretmekle birlikte, başta Yunanistan ve GKRY olmak üzere, komşu AB Üye Devletleri ile ilişkiler zorluk arz etmeye devam etmiştir. Ege Denizi'nde ve Doğu Akdeniz'de yaşanan gerginlikler, iyi komşuluk ilişkileri açısından elverişli bir ortam oluşturmamış ve bölgesel istikrarı ve güvenliği zayıflatmıştır.

Türkiye'nin Batı Balkanlardaki politikası genel itibarıyla AB'nin bölgesel istikrar, Avrupa-Atlantik bütünleşme ve ekonomik kalkınma gibi stratejik hedefleriyle uyumludur. Türkiye, özgün kültürel ve ekonomik bağlarından yararlanırken, kendisini bölgede bir AB ortağı olarak göstermektedir. Raporlama döneminde Türkiye, tüm Batı Balkan ülkeleriyle iyi ilişkiler sürdürmüş ve iyi ve dürüst bir ortak imajını beslemiştir. Türkiye, bölgede Gülen hareketi üyesi olduğu iddia edilen kişilerin varlığına karşı dava açmayı sürdürmüş ve bununla bağlantılı tüm okulların iadesini ve kapatılmasını talep etmiştir. Bu, bazı ülkelerle gerginliğe neden olmuştur.

4. ÜYELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ ÜSTLENEBİLME YETENEĞİ

GRUP 2: İÇ PAZAR

Fasıl 1: Malların Serbest Dolaşımı

Türkiye, malların serbest dolaşımı alanında **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Geçen yıl sunulan tavsiyelerin ele alınması bakımından **sınırlı ilerleme** kaydetmiştir. "Eski Yaklaşım" çerçevesinde AB müktesebatına uyum devam etmiş ve "Yeni ve Küresel Yaklaşım" konusunda sınırlı gelişmeler olmuştur. Ancak ticaretin önündeki teknik engeller devam etmektedir. Türkiye, risk esaslı ithalat kontrol sistemi kapsamında geçen yıla göre ürün güvenliği kontrollerini azaltmış olsa da AB ürünlerinin Türkiye pazarına girişinde haksız kontroller ve gecikmeler yaşanmış ve ticaretin önüne yeni engeller konulmuştur. AB ürünleri aleyhine ayrımcılık teşkil eden gereklilikler hâlâ mevcuttur ve bu durum, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmektedir.

Gelecek dönemde, Türkiye'nin özellikle:

- Belirli ürünlerin ithalatı için gözetim rejimi, ihracat kısıtlamaları, ön tescil gereklilikleri, uygunluk değerlendirmeleri ve denetimler, lisans gözetimi ve ithalatı için diğer belgelendirme gereklilikleri ile AB iyi imalat uygulamaları sertifikalarının kabul edilmemesi gibi malların serbest dolaşımı önündeki, Gümrük Birliği yükümlülüklerini ihlal eden tarife dışı engelleri ortadan kaldırması;
- Özellikle beşerî tıbbi ürünler konusunda, yerel katkı gerekliliklerini veya üretimin yerinin değiştirilmesini şart koşan planları yeniden gözden geçirmesi;
- Piyasa gözetimi ve denetimi tedbirlerinin kapsamını ve etkililiğini artırması gerekmektedir.

Fasıl 2: İşçilerin Serbest Dolaşımı

İşçilerin serbest dolaşımı alanındaki hazırlıklar **erken aşamadır** ve rapor döneminde **ilerleme kaydedilmemiştir**.

Fasıl 3: İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi

İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi alanındaki hazırlıklar **erken aşamadır**. Rapor döneminde **ilerleme kaydedilmemiştir**. AB müktesebatına uyum sağlamak için hâlâ kayda değer çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. 2021 Raporu'nda yer alan ve hâlâ geçerli olan tavsiyeler uygulanmamıştır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Sınır ötesi hizmet sunumu için Hizmetler Direktifi ile uyum sağlaması ve Tek Temas Noktası oluşturması;
- Posta hizmetleri alanında, ulusal mevzuatını AB müktesebatına uyumlu hâle getirmesi;

- Mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınması alanında ulusal mevzuatını AB müktesebatına uyumlu hâle getirmesi gerekmektedir.

Fasıl 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı

Türkiye sermayenin serbest dolaşımı alanında **kısmen hazırlıklıdır**. Genel olarak, rapor döneminde **ilerleme kaydedilmemiştir**. Yabancıların mal edinimine ilişkin kısıtlamalar birçok sektörde hala devam etmektedir. Sermaye hareketlerine ve döviz cinsinden işlemlere getirilen bazı kısıtlamalar bulunmaktadır. Türkiye yasal çerçevesini AB Ödeme Hizmetleri Yönergesi ile uyumlu hale getirmek üzere bazı iyileştirmeler yapmıştır. Türkiye, Ekim 2021’de Mali Eylem Görev Gücü (FATF) tarafından daha fazla gözetlenmesi gereken (“gri liste”) ülkelerin listesine dahil edilmiştir. 2021 yılı Raporu’nda sözü geçen tavsiyelerin uygulanması konusunda hiçbir gelişme kaydedilmemiştir. Aşağıda belirtilen eksiklikleri gidermenin yanı sıra, Türkiye’nin özellikle:

- Yabancıların gayrimenkul edinimine ve sermaye hareketlerine ilişkin olarak kısıtlamaları minimize etmesi;
- Finans sisteminin, kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı amaçları doğrultusunda kötüye kullanılmasını önlemeye yönelik tedbirlerini güçlendirmek suretiyle AB müktesebatına daha fazla uyum sağlaması;
- Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadeleyle ilişkin olarak Venedik Komisyonunun Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun’a yönelik tavsiyeleri doğrultusunda, gri listeden çıkarılmak için Mali Eylem Görev Gücünün (FATF) henüz yerine getirilmemiş tavsiyeleriyle tam uyum sağlaması gerekmektedir.

Fasıl 6: Şirketler Hukuku

Raporlama döneminde 2021 tavsiyeleri konusunda **ilerleme kaydedilmemiş** ve bu tavsiyeler geçerliliğini korumakla birlikte Türkiye şirketler hukuku alanında **çok ileri düzeydedir**. Gelecek yıl, Türkiye’nin özellikle:

- Hissedar hakları ve uzun vadeli hissedar katılımının teşvik edilmesi de dâhil, şirketler hukuku alanındaki AB müktesebatına teknik açıdan uyum çalışmalarında ilerleme kaydetmesi;
- AB müktesebatına daha fazla uyum sağlamak amacıyla küçük ölçekli ve mikro şirketler için finansal raporlama standartlarını kabul etmesi gerekmektedir.

Fasıl 7: Fikri Mülkiyet Hukuku

Türkiye, mevzuat uyumu ve kurumsal yapılanma alanlarında **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Raporlama döneminde **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Çeşitli hedef gruplar için artan sayıda eğitim bulunmaktadır ancak, genel kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve yargı, polis ve gümrüklerdeki uzmanlaşmış birimlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması bir öncelik olmaya devam etmektedir. Türkiye menşeli veya Türkiye üzerinden geçiş yapan sahte ve korsan ürünlerin miktar ve çeşitliliği artmıştır. Geçen yılın raporundaki öneriler geçerliliğini korumaktadır.

Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Taklit ve korsan malların çevrim içi satışı da dahil olmak üzere sınai ve fikri mülkiyet ihlalleriyle etkin şekilde mücadele etmek için yaptırım önlemlerini iyileştirmesi, fikri mülkiyet hakları ihlalleriyle ilgilenen mahkemelerdeki uzmanlığı geliştirmesi ve cezai yaptırımda arama ve el koyma emirlerinin çıkarılması için adli prosedürlerdeki zorlukları çözmesi;
- Özellikle yargı ve gümrüklerde hızlandırılmış ve basitleştirilmiş imha prosedürleri durumlarında, yeni Sınai Mülkiyet Kanununun etkili bir şekilde uygulanmasını iyileştirmek için fikri mülkiyet hakkı sahipleri ile iş birliğini geliştirmesi;
- Sistemik fikri mülkiyet hakları eksikliklerinin analizini kolaylaştırmak amacıyla, özellikle fikri ve sınai mülkiyet haklarının etkin yargısal uygulanmalarına ilişkin doğru istatistiksel verilerin toplanmasını ve işlenmesini sağlaması gerekmektedir.

Fasıl 8: Rekabet Politikası

Türkiye, rekabet politikası alanında **belirli düzeyde** hazırlıklıdır. Geçen yılki tavsiyelerin ele alınmasında **ilerleme kaydedilmemiştir**. Devlet destekleri alanındaki yasal çerçeve, uygulama kapasitesi ve şeffaflık ile ilgili ciddi endişeler devam etmektedir.

Belirtilen eksikliklerin giderilmesine ek olarak, Türkiye özellikle aşağıdaki hususları yerine getirmelidir:

- Devlet destekleri kurumsal çerçevesinin bağımsızlığını ve işlevselliğini ve Devlet destekleri kurallarının şeffaf bir şekilde yayınlanmasını sağlamalıdır;
- Daha fazla gecikme olmaksızın uygulama mevzuatını kabul ederek Devlet destekleri kanununun uygulanmasını sağlamalıdır;
- Tüm yardım programlarının şeffaf ve güncel envanterini kamuya açık hale getirmesi gerekmektedir.

Fasıl 9: Mali Hizmetler

Türkiye mali hizmetler alanında **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Rapor döneminde, yeni alternatif finansman araçlarının geliştirilmesiyle birlikte **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir. Türkiye, bankacılık sektörünün dijital dönüşümünün hızlandırılmasına ve sigortacılık sektörünün güçlenmesine yönelik de önemli adımlar atmaya devam etmiştir. 2021 Raporu'nda yer alan tavsiyelerin bir kısmı uygulanmıştır.

Önümüzdeki yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Banka yönetişimi ve denetimini, kriz yönetimi ve çözümleme çerçevesini daha da güçlendirmesi;
- Varlık kalitesi incelemesinin şeffaflığını iyileştirmesi;
- Türk sermaye piyasalarının gelişimini ve bunların uygun bir şekilde denetlenmesini desteklemeye devam etmesi gerekmektedir.

Fasıl 28: Tüketicinin ve Sağlığın Korunması

Türkiye, tüketicinin ve sağlığın korunmasına ilişkin mevzuat uyumunda **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. "Bulaşıcı hastalıklar" ve "kan" üzerine olan AB mevzuatına uymak ve tüketicinin korunmasına ve paydaşlarla yapıcı bir diyalog kurulmasına ilişkin geçen yılın tavsiyelerini uygulamak konusunda Türkiye **bazı ilerlemeler** kaydetmiştir. Gelecek yıl, Türkiye'nin:

- Tüketici haklarının uygulanmasını güçlendirmeye ve tüketici hareketi ve icra organları ile koordinasyonu ve iş birliğini daha da geliştirmeye; bilinçlendirme faaliyetlerini artırmaya, dijital ortamdaki ihlallere ve özel gereksinimli tüketicilere yönelik daha fazla önlem almaya;
- Daha dayanıklı bir sağlık sistemi için halk sağlığına ilişkin sorunların merkez ve taşra düzeyinde ele alınması amacıyla kurumsal/idari kapasitesini, mali kaynaklarını ve uygun teşhis imkânlarını artırmaya;
- Sağlık güvenliğini artırmak için gözetim/denetleme sistemini güçlendirmek konusunda ilerleme göstermeye devam etmesi gerekmektedir.

GRUP 3: REKABETÇİLİK VE KAPSAYICI BÜYÜME

Fasıl 10: Dijital Dönüşüm ve Medya

Türkiye'nin dijital dönüşüm ve medya alanında **belirli düzeyde** hazırlıklıdır. **Gerileme** devam etmiştir. Geniş bant pazarındaki rekabet eksikliği, aşırı vergilendirmenin yanı sıra bilgi ve iletişim teknolojilerinin işletmecileri ve tüketicileri üzerindeki maliyet ve yükleri devam etmektedir. Türkiye görsel-işitsel politika alanlarında orta düzeyde uyumludur. Medya finansmanının şeffaf olmaması, medya sahipliğinin yoğunlaşması, editöryal politikalar üzerindeki siyasi etki, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar ve düzenleyici makamların bağımsızlığının olmaması ile ilgili endişeler devam etmektedir.

Geçen yılın tavsiyeleri ele alınmamış ve geçerliliğini korumaktadır. Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Elektronik haberleşme sektöründe; evrensel hizmetleri, yetkilendirmeye ilişkin düzenlemeleri, pazar erişimi ve geçiş haklarını AB müktesebatıyla uyumlu hale getirmesi;
- Düzenleyici makamın ve kurul üyelerinin bağımsızlığını güçlendirmesi ve medyada çoğulculuğun sağlanması amacıyla Venedik Komisyonunun tavsiyeleri uyarınca İnternet Ortamında Yapılan Yayınların düzenlenmesi;
- Kamu yayıncısının bağımsızlığını güçlendirmek üzerine adımlar atılması gerekmektedir.

Fasıl 16: Vergilendirme

Türkiye, vergilendirme alanında **kısmen hazırlıklı** durumdadır; ancak bu alanda **ilerleme kaydedilmemiştir**. Geçen yılki tavsiyeler ele alınmamıştır ve hala geçerliliğini korumaktadır. Finansal hesap bilgilerinin otomatik değişimi ile ilgili olarak, AB'nin vergi alanında iş birliği yapmayan ülkeler listesinin belirlenmesi çerçevesinde, Türkiye'nin istisnasız tüm AB Üye Devletleriyle bilgi değişimini etkin bir şekilde sağlaması gerekmektedir. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- AB Üye Devletlerinin tamamı ile vergi konusunda otomatik bilgi değişiminin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla düzenlemeleri uygulamaya koyması;
- Vergiye tabi enerji ürünleri yelpazesini AB müktesebatı ile uyumlaştırması;
- Kayıt dışı ekonomi ile mücadeleye devam etmesi ve kaydedilen ilerlemeyi performans göstergeleri yoluyla şeffaf bir biçimde ortaya koyması gerekmektedir.

Fasıl 17: Ekonomik ve Parasal Politika

Türkiye, ekonomik ve parasal politika alanında **belirli düzeyde hazırlıklıdır**. Para politikasının fiyat istikrarını sağlamada ve enflasyon beklentilerini tutturmada yetersiz kalması nedeniyle rapor döneminde **gerileme** devam etmiştir. Merkez Bankası, reel faiz oranlarını negatif tutmak için önemli ölçüde siyasi baskı altında kalmaya devam etmektedir. Türkiye, Ekonomik Reform Programının (ERP) hazırlanmasında ve mali bildirim tablolarının iletilmesinde bazı ilerlemeler kaydetmiştir. 2021 Raporu'nda yer alan tavsiyeler kısıtlı olarak uygulanmıştır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin:

- Merkez Bankasının operasyonel bağımsızlığını yeniden tesis etmesi ve para politikası çerçevesinin güvenilirliğini güçlendirmesi;
- Fiyat istikrarını sağlama ve enflasyon beklentilerinin tutturulması amacıyla uygun bir para politikası yürütmesi;
- Aşırı açık prosedürü kapsamında mali raporlama ve bildirim tablolarının ESA 2010 ile daha fazla uyumlaştırması gerekmektedir.

Fasıl 19: Sosyal Politika ve İstihdam

Türkiye, sosyal politika ve istihdam alanında **belirli düzeyde hazırlıklıdır**. Raporlama döneminde **ilerleme kaydedilmemiştir**. 2021 önerileri uygulanmamış ve bu nedenle geçerliliğini korumaktadır.

Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Sendikal haklardan yararlanmayı sınırlayan engelleri kaldırması ve sosyal diyalog mekanizmalarını etkin bir şekilde kullanması;
- İş hukuku ve iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alanlarda işçi haklarına ilişkin mevzuatın uygulanmasının iyileştirmesi;
- Uygun iş-yaşam dengesi politikalarını ve bakım hizmetlerini artırarak kadınların istihdamını teşvik etmeyi ve aktif iş gücü piyasası programlarının ve istihdam teşviklerinin etkisini değerlendirmesi gerekmektedir.

Fasıl 20: İşletme ve Sanayi Politikası

Türkiye, işletme ve sanayi politikası alanında **kısmen hazırlıklıdır**. Rapor döneminde, **sınırlı ilerleme** kaydedilirken, AB sanayi politikası ilkeleriyle bağdaşmayan tedbirler yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Başlıca zorluklar, yerelleştirme ve kamu alımları uygulamalarının AB sanayi politikası ilkeleriyle uyumluluğu, büyük yatırımlara yönelik devlet desteklerinde şeffaflığın olmaması, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, küçük ve orta ölçekli işletmelerin uzun vadeli finansman ihtiyaçları ve mikrofinansla ilişkin yetersiz yasal çerçeve ile ilgilidir. Geçen yılki raporda yer alan tavsiyeler, bazı KOBİ programlarında gerçekleştirilen değerlendirmeler ile sınırlı bir şekilde ele alınmıştır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Yerel içerik gereksinimleri ve kamu alımları fiyat primleri gibi sanayi politikası ilkeleriyle bağdaşmayan planları kaldırması ve bunların yerine yeniliği etkili şekilde teşvik eden önlemler getirmesi;
- 2019'dan 2021'e kadar sektör stratejisinin uygulanmasının sonuçlarını ve ayrıca Sanayi Destek Programı kapsamında dağıtılan miktarları yayımlaması;
- Tüm KOBİ destek tedbirlerinin etkilerine yönelik boşluk ve çakışmaların belirlenmesi için bir değerlendirme çalışması yürütmesi gerekmektedir.

Fasıl 25: Bilim ve Araştırma

Genel olarak, Türkiye'nin bilim ve araştırma alanındaki hazırlıkları **çok ileri düzeydedir**. Türkiye rapor döneminde **iyi ilerleme** kaydetmiştir. Özellikle, 2021-2027 dönemi için Ufuk Avrupa kapsamında ortaklık anlaşması imzalamıştır. Türkiye, Ufuk Avrupa'ya katılımını artırmak için bilinçlendirme çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bir önceki raporda belirtilen tavsiyeleri iyi bir şekilde yerine getirmiştir. Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Ulusal araştırma alanını (TARAL) yeni Avrupa Araştırma Alanı (ERA) ile uyumlaştırmaya yönelik çabalarını sürdürmesi;
- 2021 yılı Avrupa Yenilik Skor Tablosu'ndaki gerilemeyi telafi etmek amacıyla, özellikle çevre ile ilişkili teknolojiler alanında, inovasyon faaliyetlerini artırması;
- Inovasyon ve AB Misyonları konularında Ufuk Avrupa'dan tam anlamıyla yararlanmak suretiyle iş birliğini genişletmesi gerekmektedir.

Fasıl 26: Eğitim ve Kültür

Türkiye, eğitim ve kültür konusunda **kısmen hazırlıklıdır**. Bu fasılda özellikle mesleki eğitim, ulusal nitelikler sistemi ve Türkiye'nin AB programlarına katılımı konularında **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir. Türkiye, kültürün ulusal kalkınma politikalarındaki değerini tanımakta ve kültürel mirasının korunmasını teşvik etmektedir. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Kız çocuklarına ve dezavantajlı grupların çocuklarına özel önem vererek kapsayıcı eğitimi daha da geliştirmesi ve okul terk oranlarını azaltmaya yönelik çalışmaları sürdürmesi ve yakinen izlemesi;
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin ve Yükseköğretimde Kalite Kurulunun iyi bir şekilde işlemlerini sağlaması;
- Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin 2005 tarihli UNESCO Sözleşmesi'ni uygulamak için somut adımlar atması gerekmektedir.

Fasıl 29: Gümrük Birliği

Türkiye, gümrük birliği alanında **iyi düzeyde hazırlıklıdır**. Rapor döneminde **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Türkiye, AB'de serbest dolaşımda olan veya üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlerin ithalatına uygulanan bazı ek vergileri kaldırmıştır. Ancak Türkiye'nin toplam ithalatının büyük bir kısmı, AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin temel hükümlerine aykırı olarak, halen ek vergilere tabidir. Vergi muafiyeti, serbest bölgeler ve gözetim tedbirleri, yine Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülükleriyle açık

bir aykırılık içerisinde AB müktesebatıyla tam olarak uyumlu değildir. Geçen yılki tavsiyeler sınırlı ölçüde uygulanmıştır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Yeni mevzuatını AB Gümrük Kodu ile tam uyumlaştırma çabalarına hız vermesi;
- AB müktesebatı doğrultusunda risk temelli kontrolleri ve basitleştirilmiş usulleri uygulamaya koyması;
- AB-Türkiye Gümrük Birliği'nde serbest dolaşımdaki mallar üzerindeki ithalat ve ihracat kısıtlamaları ile ek vergilerin tamamen kaldırılması gerekmektedir.

GRUP 4: YEŞİL GÜNDEM VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BAĞLANTISALLIK

Fasıl 14: Taşımacılık Politikası

Türkiye, taşımacılık politikası alanında **kısmen hazırlıklıdır**. Rapor döneminde **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Geçen yılki tavsiyeler kısmen ele alınmıştır. Türkiye, demiryolu taşımacılığının kullanımını önemli ölçüde artırmak amacıyla 2053 Ulaştırma ve Lojistik Ana Planı'nı kabul etmiştir.

Türkiye özellikle şunları yapmalıdır:

- 2050 yılına kadar ulaştırma sektörü emisyonlarının karbonsuzlaştırılması için somut plan ve hedefler oluşturmayı değerlendirmelidir;
- Yeni demiryolu çerçeve kanunu hazırlıklarını tamamlaması ve dördüncü demiryolu paketi doğrultusunda demiryolları reformunun kalan düzenleyici yönlerini hızlandırması;
- Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planları hazırlayan Türk şehirlerinin sayısını artırması ve yol güvenliği konusunda sıfır vizyon yaklaşımını uygulamaya devam etmesi gerekmektedir.

Fasıl 15: Enerji

Türkiye, bu fasılda **kısmen hazırlıklıdır**. Genel olarak **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Yenilenebilir enerji dağıtımında ilerleme devam ederken, yerel içerik gereksinimi uygulamalarında ilerleme kaydedilmemiştir. Doğal gaz sektöründeki reformlarda ve nükleer güvenlik düzenlemelerinin devam eden mevzuat uyumunda bir miktar ilerleme kaydedilmiştir.

Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Yasal olarak bağlayıcı bir plan ve faaliyetlerin ayrıştırılması için bir zaman çizelgesi oluşturarak ve gaz sektöründe şeffaf, maliyeti yansıtıcı ve ayırım gözetmeyen fiyatlandırma oluşturarak doğal gaz piyasası reformunu derinleştirilmesi,
- AB'nin Üçüncü Enerji Paketi ile uyumluluğu sağlamak için doğal gaz piyasası yasasını da güncellemesi,
- Akkuyu Nükleer Santrali'nde nükleer güvenlik ve stres testleri konusunda mevzuat uyumunu tamamlaması;
- DTÖ ve Türkiye-AB Gümrük Birliği kurallarına aykırı olduğu için yenilenebilir enerji sektöründe yerel içerik gereksinimi uygulamalarını sona erdirmesi gerekmektedir.

Fasıl 21: Trans-Avrupa Ağları

Türkiye Trans-Avrupa ağlarında **çok ileri** düzeydedir. Güney Gaz Koridoru'nun (SGC) Avrupa bölümüne gaz ileten Trans-Anadolu Boru Hattı'nın (TANAP) sorunsuz çalışması sayesinde, özellikle enerji ağları konusunda **bazı ilerlemeler** mevcuttur. Bulgaristan sınırını İstanbul'a bağlayan Halkalı-Kapıkule demiryolu hattının inşasına devam edilmiştir. Halkalı-Kapıkule demiryolu hattının I. Aşama inşaatı %57 seviyesine ulaşmıştır. Aşama II ve Aşama III için ihale süreci devam etmektedir. Geçen yılki tavsiyeler sadece kısmen yerine getirilmiştir.

Önümüzdeki yıl Türkiye'nin özellikle:

- AB müktesebatıyla uyumlu, şeffaf, maliyetleri yansıtan ve ayrımcı olmayan bir gaz transit rejimi oluşturması;
- AB ile yapılan finansman anlaşmasında bir koşul olarak yer alan Yavuz Sultan Selim Köprüsü demiryolu bağlantılarının hazırlanmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması;
- TEN-T ağlarında uyumu kolaylaştırmak için AB müktesebatının kilit parçalarına uyum sağlama çabalarını hızlandırması gerekmektedir.

Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği

Türkiye bu alanda **belirli düzeyde hazırlıklıdır** ve hem azaltım hem de uyum ile ilgili kritik çevre ve iklim sınamalarıyla karşı karşıyadır. Genel olarak **hiç gelişme kaydetmemiştir**. İklim değişikliği konusunda, Türkiye'nin, Paris Anlaşması uyarınca ulusal olarak belirlenmiş katkısını artırarak, uzun vadeli stratejik karbonsuzlaştırma ve uyum planları ile bunları ulusal düzeyde yansıtacak olan gerekli mevzuata yönelik çalışmalara devam etmesi gerekmektedir. Atık yönetiminde ve atık su arıtımında kapasitenin artırılması ve mevzuat uyumu ile ilgili olarak olumlu ilerlemeler kaydedilmiştir, ancak mevzuatın yürürlüğe konulması ve uygulanması hâlâ zayıftır. Daha iddialı ve iyi koordine edilmiş çevre ve iklim politikalarının oluşturulmasına ve uygulanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Stratejik planlamaya, büyük yatırımlara ve daha güçlü bir idari kapasiteye de ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçen yılki raporda yer alan tavsiyeler kısmî olarak uygulanmıştır ve söz konusu tavsiyeler geçerliliğini korumaktadır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Atık, su ve endüstriyel kirlilikle ilgili direktiflere ilişkin uyumu tamamlaması ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi'nin doğru bir şekilde uygulanmasını sağlaması;
- Halkın katılımı ve çevresel bilgiye erişim hakkına ilişkin AB müktesebatına uyumu ve fiilen uygulamayı sağlaması;
- İklim değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması'na katkısını artırması ve uygulaması ve iklim eylemiyle ilgili AB müktesebatına uyumunu tamamlaması gerekmektedir.

GRUP 5: KAYNAKLAR, TARIM VE UYUM

Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma

Türkiye, tarım ve kırsal kalkınma alanında **belirli düzeyde** hazırlıklıdır. Geçen yılki tavsiyelere ilişkin **gerileme** devam etmiştir. Tarım istatistiklerinin oluşturulması için hâlâ bir strateji belgesi yoktur. Türkiye'nin tarımsal destekleme politikası, ortak tarım politikası ilkelerinden uzaklaşmaya devam etmektedir ve Türkiye, AB'den tarımsal ürün ithalatını kısıtlamayı sürdürmüştür.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Tarım istatistiklerinin oluşturulması için bir strateji belgesi hazırlaması ve bunu uygulamaya başlaması;
- Tarımsal destekleme politikasını AB müktesebatına uyumlu hâle getirecek ve çapraz uyum standartlarının tanımını da içerecek bir strateji geliştirmesi ve bunu uygulamaya başlaması;
- AB'nin kırsal kalkınma programı için katılım öncesi yardım aracı (IPARD) ile ilgili olarak, zimmetine verilmiş IPARD tedbirlerinin 2021-2027 dönemine devrini sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmesi ve IPARD III programı kapsamında yetkilendirme için yeni tedbirler hazırlaması gerekmektedir.

Fasıl 12: Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası

Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında **hazırlıklar belirli düzeydedir**. Hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması uygulamasına ilişkin geçtiğimiz yıl **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Geçen yılki tavsiyeler yalnızca kısmen dikkate alınmıştır. Gıda işletmeleri, ilgili AB standartlarını karşılayacak şekilde henüz

iyileştirilmemiştir. Bu alandaki AB müktesebatının tam olarak uygulanması için kayda değer ilave çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Gıda işletmelerini AB standartlarını karşılayacak şekilde iyileştirmesi;
- Pestisit kalıntıları için AB maksimum limitlerini karşılaması ve tekrarlayan eksiklikleri etkin bir şekilde ele alması;
- Zoonozların ele alınmasında daha fazla ilerleme kaydetmesi gerekmektedir.

Fasıl 13: Balıkçılık

Türkiye balıkçılık konusunda **kısmen hazırlıklıdır**. Yeni balıkçılık yasasının uygulamasıyla balıkçılık yönetimine ilişkin **iyi düzeyde ilerleme** kaydedilmiştir. Gelecek yılki tavsiyelere, özellikle Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) içindeki çok taraflı iş birliğine ilişkin olarak büyük ölçüde uyulmuştur.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Stok değerlendirmeleri için balıkçılık veri toplama ve veri paylaşımı da dâhil olmak üzere balıkçılık yönetimini uyumlu hâle getirme çabalarını güçlendirmesi;
- Balıkçılık ve su ürünlerine yönelik piyasa politikasını uyumlu hâle getirme çabalarını güçlendirmesi;
- Hem Akdeniz'de hem de Karadeniz'de uyumun iyileştirilmesi ve av dokümantasyon planları (CDS) dâhil olmak üzere yasa dışı, kayıt dışı ve düzensiz balıkçılık faaliyetleriyle (IUU) etkin bir şekilde mücadele edilmesi açısından denizde balıkçılık kontrol ve denetimini daha geliştirmesi gerekmektedir.

Fasıl 22: Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Türkiye, bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu alanında **orta düzeyde** hazırlıklıdır. Genel olarak, IPA II fonlarının kullanımını hızlandırma konusunda **bazı ilerlemeler** kaydedilmiştir.

2021'deki öneriler geçerliliğini korumaktadır. Gelecek yıl Türkiye'nin özellikle:

- Bölgesel politika uygulamasındaki yapısal zayıflıkları ele alması;
- Belirlenen son teslim tarihlerine kadar yüksek kaliteli sonuçlar elde etmek ve taahhütlerin iptal edilmesini önlemek için IPA II kapsamında devam eden operasyonların uygulanmasını hızlandırması;
- IPA III kapsamında AB finansmanı için önceliklendirme kapasitelerini güçlendirmesi gerekmektedir.

Fasıl 33: Mali ve Bütçesel Hükümler

Türkiye, mali ve bütçesel hükümler alanında **belirli düzeyde hazırlıklıdır**. Rapor döneminde, **ilerleme kaydedilmemiştir**. Öz kaynaklar sisteminin doğru bir biçimde uygulanması için somut koordinasyon yapılarının, idari kapasitenin ve uygulama kurallarının zamanı geldiğinde oluşturulması gerekecektir.

Geçen yılki tavsiyeler ele alınmamıştır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle Gayrisafi Milli Gelir (GSMG) envanterini Eurostat'ın GSMG envanter rehberi ile daha uyumlu hâle getirmesi gerekmektedir.

GRUP 6: DIŞ İLİŞKİLER

Fasıl 30: Dış İlişkiler

Türkiye, dış ilişkiler alanında **kısmen hazırlıklıdır**. Rapor döneminde, **sınırlı ilerleme** kaydedilmiştir. Türkiye bazı ek gümrük vergilerini kaldırarak gümrük tarifesini Ortak Gümrük Tarifesi'ne kısmen uyarladı. Fakat, Türkiye, geniş kapsamlı ilave gümrük vergileriyle Ortak Gümrük Tarifesinden büyük ölçüde sapmaya ve AB-Türkiye Gümrük

Birliği'ni ihlal ederek AB Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nden uzaklaşmaya devam etmiştir. Türkiye'nin resmî kalkınma yardımı, 17. BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinde yer alan %0,7 hedefinin üzerinde kalmıştır ve bu yardımlar büyük ölçüde Türkiye'nin kendi topraklarındaki Suriyelilere yaptığı insani desteklerden oluşmuştur.

Geçen yılın tavsiyeler sadece kısmen uygulanmıştır ve geçerliliğini korumaktadır.

Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Gümrük tarifelerini bir an önce Ortak Gümrük Tarifesi ile uyumlu hâle getirmesi;
- AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi ve çift kullanımlı malzemenin ihracatının kontrolü düzenlemesine uyumunu tamamlaması;
- Kendi toprakları dışındaki kalkınma ve insani yardımlarını artırması gerekmektedir.

Fasıl 31: Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası

Türkiye, dış, güvenlik ve savunma politikası konusunda **belirli düzeyde** hazırlıklıdır. Türkiye'nin tek taraflı dış politikasının; AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) kapsamındaki öncelikleri ile çelişmesi ve özellikle Suriye ve Irak'taki gibi çevredeki çatışmalarda askeri eylemlere desteği ve Rusya'ya yönelik kısıtlayıcı tedbirlere uyum sağlamaması nedeniyle **gerileme** devam etmiştir. ODGP'ye ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'na (OGSP) katılımına imkân sağlayan kurumsal çerçevenin mevcut olmasına karşın, Türkiye'nin (AB'nin dış politika konusundaki ortak pozisyonlarına) uyum düzeyi %7 gibi çok düşük bir seviyededir.

Türkiye'nin sahada yabancı savaşıçların konuşlandırılması da dahil olmak üzere, Libya'ya askeri desteği, IRINI Harekâtı'na yönelik ısrarlı eleştirileri ve harekât ile iş birliği eksikliği, AB'nin BM silah ambargosu uygulamasına etkin katkı sağlamasına zarar vermekte olup Libya'ya yönelik çelişen yaklaşımlara yol açmaktadır. Türkiye, Suriye krizi bağlamında kritik önemde bir aktör olmayı sürdürmektedir ve AB ile istikrarlı ve müreffeh bir Suriye hedefini paylaşmaktadır. Buna karşın Türk askeri birlikleri, Suriye'nin kuzeyindeki bazı bölgelerde önemli bir mevcudiyet göstermeyi sürdürmektedir. Geçen yılki tavsiyeler sınırlı ölçüde ele alındığından hâlen geçerliliğini korumaktadır. Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:

- Ortak dış ve güvenlik politikası bağlamında AB açıklamaları ve Konsey kararlarıyla uyumunu kayda değer biçimde geliştirmeye yönelik kararlı adımlar atması;
- Dış politika ile güvenlik politikası konusunda AB ile siyasi diyalogu daha da artırması gerekmektedir.